

АНОТАЦІЯ

Настасійчук О. В. Юриспруденція оцінок Карла Ларенца. –
Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08
Право за спеціальністю 081 Право – Чернівецький національний
університет імені Юрія Федьковича, Чернівці, 2024 р.

Узагальнений короткий виклад основного змісту дисертації.

В дисертації йдеться про юриспруденцію оцінок (Wertungsjurisprudenz) як одну із традиційних методологічних течій, репрезентовану Карлом Ларенцом (1903–1993). Така юриспруденція при цьому вперше розуміється як аксіологічно-діалектична форма інтегративної теорії юридичної аргументації.

Метою дослідження є подальший розвиток раціональності юриспруденції оцінок К. Ларенца (далі в анотації – юриспруденція оцінок). В процесі досягнення цієї мети, по-перше, традиційні методологічні течії (юриспруденція понять, юриспруденція інтересів, юриспруденція оцінок як така) зведені до спільного аргументативного знаменника; по-друге, експліковано те, як юриспруденція оцінок заповнює так звану прогалину раціональності, тобто дає відповіді на ті питання, які залишають відкритими інші традиційні методологічні течії; по-третє, показано, як аксіологічно-діалектична юриспруденція може бути трансформована в метадеонтологічно-інтегративну юриспруденцію в процесі аргументативної реконструкції юриспруденції оцінок.

Відповідно у 1-му розділі дисертації, який називається «*Головні методологічні течії: евалюативний дуалізм і аргументативний потенціал*», послідовно проблематизовано і вирішено два питання: по-перше, про філософську і філософсько-правову основу дисертаційного дослідження взагалі та дослідження головних методологічних течій зокрема (питання про системний підхід і евалюативний дуалізм), по-друге, про визначення аргументативного потенціалу згаданих методологічних

течій. В першому випадку за основу взято вітчизняне філософське розуміння «системного підходу», який ґрунтується на аналізі структури, субстрату і концепту системи (А. І. Уйомов), а також філософсько-правове поняття «правової реальності» (С. І. Максимов). В процесі конкретизації першого підходу і узагальнення другого показано існування прогалін раціональності (в термінології Р. Алексі) в кожній із традиційних методологічних течій і констатовано, що вони належно можуть бути заповнені в рамках інтегративної теорії юридичної аргументації, зокрема в рамках теорії раціонального юридичного дискурсу Р. Алексі. Прогалинами раціональності при цьому вважаються, по-перше, ігнорування відкритої оцінки в юриспруденції понять, недооцінка відкритої оцінки в юриспруденції інтересів і аксіологічно-діалектичний характер оцінки в юриспруденції оцінок.

На такій основі визначено поняття евалюативного дуалізму головних методологічних течій як *аналітично-синтетичного дуалізму*, який характеризується тим, що три методологічні течії можна розділити на дві групи: аналітичну (юриспруденція понять) і синтетичну (юриспруденція інтересів і юриспруденція оцінок) в залежності від того, яку відповідно реконструктивну (репродуктивну, закриту, зв'язану) чи конструктивну (продуктивну, відкриту, вільну) з погляду оцінок судді функцію виконують відповідні течії.

Поняття евалюативного дуалізму поглиблено і розширено: у першому випадку констатується *соціально-моральний дуалізм* синтетичних юриспруденцій, тобто юриспруденції інтересів і юриспруденції оцінок, який відзначений тим, що обидві юриспруденції є насправді двома різновидами юриспруденції оцінок в широкому сенсі, які пріоритетно орієнтовані відповідно або на аналіз соціального ідеалу, або на аналіз ідеалу морального; у другому випадку стверджується, що синтетичні юриспруденції можуть бути доповнені аргументативною юриспруденцією, при цьому за основу береться поділ Г. фон Врігтом так зв. практичних

понять на аксіологічні, деонтологічні і антропологічні.

У подальшому викладі до уваги береться той факт, що методологічні течії можна розглянути зі статичного і динамічного поглядів відповідно як аналіз власне нормативної системи і як аналіз реалізації такої нормативної системи. Цим пояснюється той факт, що аргументативний потенціал головних методологічних течій, який полягає в заповненні згаданих вище прогалін раціональності, визначено з метою порівняння на основі так зв. правило/принципи/процедура-моделі правової системи Р. Алексі.

Головним висновком зі вступного розділу є констатація того факту, що відношення між головними методологічними течіями має не альтернативний, а комплементарний і перехресний характер, причому аналітична юриспруденція (юриспруденція понять) залишає відкриті питання для синтетичних юриспруденцій, а традиційні синтетичні юриспруденції – для інтегративної теорії юридичної аргументації. Юриспруденція оцінок заповнює при цьому прогаліни раціональності юриспруденції понять і юриспруденції інтересів, проте залишає відкритою прогаліну раціональності, яку можна назвати метадеонтологічною, а її заповнення є справою інтегративної теорії юридичної аргументації.

В 2-му розділі – *«Розвиток раціональності юриспруденції оцінок Карла Ларенца»* – юриспруденція оцінок Карла Ларенца розглядається в аспекті еволюції її раціональності, при цьому за основу береться розрізнення імпліцитної раціональності як мінімального ступеня раціональності і експліцитної раціональності як максимального ступеня раціональності. Таке розрізнення дозволяє показати, що авторська юриспруденція оцінок К. Ларенца є імпліцитно-раціональною, причому такий вибір свідомо зроблений самим К. Ларенцом як неогегельянцем, в основі світогляду якого лежить так зване (гегелівське) «конкретно-загальне поняття». Імпліцитний характер юриспруденції оцінок у К. Ларенца на власне нормативному рівні виявляється передусім в розробці ним оригінальної теорії типів, а на рівні реалізації права – переважно у

відмові від можливості використання субсумції для експлікації використання згаданої теорії типів. Юриспруденцію оцінок К. Ларенца у вузькому сенсі можна розуміти під кутом так званих двох «головних помилок» Ларенца (в термінології О. Лібмана, тобто з точки зору характерних особливостей, які можуть і повинні бути модифіковані в процесі подальшого розвитку раціональності юриспруденції оцінок). Такими «головними помилками» вважаються: по-перше, несубсумцієздатність юриспруденції оцінок К. Ларенца у в.с., по-друге, аксіологічно-діалектичний характер такої юриспруденції.

Далі показано, що в рамках наукової школи К. Ларенца на власне нормативному рівні відбувається лише поглиблення вихідного пункту (конкретно-загального поняття) (К.-В. Канаріс, Д. Леєнен та ін.), тоді як на рівні реалізації права має місце істотна новела, яка зводиться до відмови від привнесення в юриспруденцію оцінок ідеї силогізму як синкретичного її поєднання з ідеєю зважування як двома формами застосування права (у сенсі Р. Алексі), В дисертації показано, що таке привнесення здійснено Т. Рімом, учнем К.-В. Канаріса, який був учнем самого К. Ларенца, який, у свою чергу, був учнем неокантіанця, а пізніше неогегельянця Ю. Біндера.

Завершується 2-й розділ розглядом питання про визнання і критику юриспруденції оцінок К. Ларенца поза межами його наукової школи, зокрема, відзначається визнання творчих здобутків К. Ларенца в німецькій судовій практиці і в теорії юридичної аргументації Р. Алексі, до уваги береться гіперкритика К. Ларенца як особистості і критика його юриспруденції оцінок Б. Рютерсом (представником сучасної юриспруденції інтересів), так званий «ревізіоністський» підхід Й. Рюкерса (представника сучасної юриспруденції понять) та ін. У цілому робиться висновок про релевантність зазначеної критики, з одного боку, та апологетики окремих раціональних результатів юриспруденції оцінок К. Ларенца – з іншого. В останньому випадку йдеться про поняття відкритої нормативної системи і деліберативно-субсумтивний спосіб її реалізації в

плюралістичному сучасному суспільстві, яке ґрунтується на існуванні не однієї, а декількох оцінок, між якими судді потрібно вибирати.

В 3-му розділі, який називається «*Аргументативна реконструкція юриспруденції оцінок Карла Ларенца*» викладається те, як заповнюється констатована вище прогалина раціональності юриспруденції оцінок у в.с. і у ш.с. в рамках інтегративної теорії юридичної аргументації.

Йдеться про розгляд юриспруденції оцінок в аналітичному аспекті, а саме з точки зору модальної системи S5 (історичної системи Теофраста, учня Аристотеля), з одного боку, і так зв. арифметичної «формули ваги» Р. Алексі – з іншого. На основі системи S5 показано, як в сучасній нормативній системі можуть співіснувати імперативні і контингентні евалюативні елементи. Формула ваги береться за основу для елементарного пояснення того, як в процесі зважування принципів можна отримати у підсумку так звані норми для вирішення у сенсі Є. Ерліха, які в такому разі можуть називатися не тільки універсальними (В. Г. Савчук), але й евалюативними.

В аплікативному аспекті показано те, які особливості теорія юридичної аргументації вносить в юриспруденцію оцінок, зокрема в ідею деліберативно-субсумтивного дуалізму правозастосування у сенсі Т. Ріма. При цьому вказано, що формування норм для вирішення в рамках поділу на «зовнішнє і внутрішнє виправдання» правового рішення у сенсі Р. Алексі, значно полегшує використання процедури зважування, оскільки воно веде до формування норм, які у результаті можуть бути застосовані у формі субсумції. Так краще виправляється одна із двох «головних помилок» – питання про субсумцієздатність – юриспруденції оцінок К. Ларенца у в.с.

В концептуальному аспекті продемонстровано, як аксіологічно-діалектична юриспруденція оцінок може бути трансформована у метадеонтологічну теорію юридичної аргументації. У підсумку показано, як виправляється друга «головна помилка» – питання про аксіологічно-

діалектичний характер – юриспруденції оцінок К. Ларенца.

Основними висновками проведеного дослідження є положення про те, що інтегративна теорія юридичної аргументації – це евалюативна теорія, тобто теорія закритої і/або відкритої правової оцінки, яка включає або може включати в себе аналітичну і три види синтетичних юриспруденцій, а саме метадеонтологічну (дискурсивну), аксіологічну і антропологічну (телеологічну). Юриспруденція оцінок К. Ларенца *in abstracto* – це аксіологічно-діалектична форма інтегративної теорії юридичної аргументації, а *in concreto* – це одна із традиційних методологічних течій, розвинута К. Ларенцом та його учнями на основі ідей Гегеля, Р. Штамлера, Ю. Біндера, Г.-Г. Гадамера та ін., в центрі уваги якої перебуває питання про критерії і процес відкритого правового оцінювання.

Ключові слова: правова оцінка, юриспруденція оцінок, юридична методологія, теорія юридичної аргументації, реляційна техніка, норма для вирішення, виміри права, аргументативна реконструкція, філософія / аксіологія права, субсумція і зважування (деліберація), імпліцитність і експліцитність, правильне право, Карл Ларенц, Роберт Алексі, Євген Ерліх.

SUMMARY

Nastasiichuk O. V. Jurisprudence of Values by Karl Larenz. – *Qualifying scientific work on manuscript rights.*

Thesis for the degree of Doctor of Philosophy in the field of knowledge 08 Law, speciality 081 Law – Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Chernivtsi, 2024.

Generalized summary of the main content of the thesis.

The Thesis deals with the issue of jurisprudence of values (*Wertungsjurisprudenz*) as one of the traditional methodological trends represented by Karl Larenz (1903–1993). This type of jurisprudence is for the

first time viewed as an axiological-dialectical form of the integrative theory of juridical argumentation.

The objective of the Thesis is to further promote the idea of rationality of K. Larenz's jurisprudence of values. In the course of achieving this goal, firstly, traditional methodological trends (jurisprudence of concepts, jurisprudence of interests, and jurisprudence of values) have been reduced to a common argumentative denominator; secondly, it has been explicated how jurisprudence of values fills the so-called rationality gap, i.e., provides answers to those questions, which are left open by other traditional methodological trends; thirdly, it has been indicated how axiological-dialectical jurisprudence may be transformed into metadeontological-integrative jurisprudence in the process of argumentative reconstruction of jurisprudence of values.

Accordingly, Chapter 1 of the Thesis, "*Basic Methodological Trends: Evaluative Dualism and Argumentative Potential*", consistently regards and resolves two issues: first, the philosophical and legal basis of the research in general and the study of the main methodological trends in particular (the issue of the systemic approach and evaluative dualism), and second, the argumentative potential of the above methodological trends. The former relies on the national philosophical understanding of the "systemic approach", which is based on the analysis of the structure, substrate, and concept of the system (A. Uyomov), as well as on the philosophical-legal concept of "legal reality" (S. Maksymov). In the course of specifying the first approach and generalizing the second one, particular emphasis has been laid on rationality gaps (term by R. Alexy) in each of the traditional methodological trends. Besides, it is claimed that they can be properly filled within the framework of the integrative theory of juridical argumentation, in particular, in terms of R. Alexy's theory of rational legal discourse. At the same time, ignoring the open evaluation within jurisprudence of concepts, underestimating the open evaluation within jurisprudence of interests, and the axiological-dialectical nature of evaluation within jurisprudence of values are considered as the major rationality gaps.

In this way, the Thesis defines the concept of the equivalent dualism of the main methodological trends as *analytical-synthetic dualism*, which is marked with the fact that the three methodological trends can be divided into two groups: analytical (jurisprudence of concepts) and synthetic (jurisprudence of interests and jurisprudence of values). Everything depends on the reconstructive (reproductive, closed, bound) or constructive (productive, open, free) function of the respective trends in terms of judge's evaluations.

The notion of evaluative dualism is deepened and expanded further on. In the first case, the research points out the *social-moral dualism* of synthetic jurisprudence, i.e., jurisprudence of interests and jurisprudence of evaluations. It is marked with the fact that both jurisprudences are actually two types of jurisprudence of values in a broad sense. They are primarily focused on either the analysis of a social ideal or the analysis of a moral ideal. In the second case, it is important that synthetic jurisprudences can be supplemented by argumentative jurisprudence, with G. von Wright's division of the so-called practical concepts into axiological, deontological and anthropological ones.

In the following, we take into account the fact that methodological trends can be viewed from both a static and dynamic perspectives, respectively, as an analysis of the normative system itself and as an analysis of the implementation of such a normative system. This explains why the argumentative potential of the main methodological trends (which lies in filling the above-mentioned rationality gaps) is determined for the purpose of comparison on the basis of the so-called *rule/principles/procedure-models* of the legal system by R. Alexy.

The main conclusion of Chapter 1 is the statement that the relationship between the main methodological trends is not of an alternative, but of a complementary and intersecting nature, with analytical jurisprudence (jurisprudence of concepts) leaving open questions for synthetic jurisprudences, whereas traditional synthetic jurisprudences - for the integrative theory of juridical argumentation. Jurisprudence of values fills in the rationality gaps of the jurisprudence of concepts and the jurisprudence of interests, however, it

leaves open a rationality gap that can be called metadeontological, and its filling is the task of the integrative theory of juridical argumentation.

In Chapter 2, *“Developing the Rationality of Karl Larenz’s Jurisprudence of Values”*, jurisprudence of values by Karl Larenz is considered in terms of the evolution of its rationality, which lies in the distinction between implicit rationality as the minimum degree of rationality and explicit rationality as the maximum degree of rationality. This distinction makes it possible to prove that jurisprudence of values by K. Larenz is implicitly rational, and he made this choice deliberately, being a neo-Hegelian whose worldview rests on the so-called (Hegelian) “specific-general concept”. The implicit nature of K. Larenz’s jurisprudence of values at the normative level is manifested primarily in the development of the original theory of types, while at the level of implementation of law - mainly in the rejection of the possibility of applying subsumption to explicate the use of the above theory of types. In a narrow sense, jurisprudence of values by K. Larenz can be perceived in terms of his so-called two “major mistakes” (the term by O. Liebmann, i.e., in terms of the characteristic features, which can and should be modified in the course of further development of the rationality of the jurisprudence of values). Such “major mistakes” include the non-subsumption of K. Larenz’s jurisprudence of values and its axiological-dialectical nature.

Further on, the research shows that within the framework of the scientific school of K. Larenz, there is only a deepening of the starting point (specific-general concept) (C.-W. Canaris, D. Leenen, etc.) at the actual normative level, whereas at the level of implementation of law, there is a significant novelty, which consists in the denial of K. Larenz’s view on the non-subsumption of jurisprudence of values. The study outlines that this denial was made by T. Riehm, a student of C.-W. Canaris, who was a student of K. Larenz himself, who, in turn, was a student of the neo-Kantian and later neo-Hegelian J. Binder.

In conclusion, Chapter 2 regards the issue of recognition and criticism of K. Larenz’s jurisprudence of values outside his scientific school. Particular

emphasis is laid on the recognition of K. Larenz's accomplishments in the field of German judicial practice, as well as on his contribution to the theory of juridical argumentation by R. Alexy. In addition, the paper takes into account the hypercriticism of K. Larenz as a personality and the criticism of his jurisprudence by B. Rütters (a representative of the modern jurisprudence of interests), the so-called "revisionist" approach of J. Rückert (a representative of the modern jurisprudence of concepts), and others. On the whole, it is concluded that the above criticism is relevant, on the one hand, and certain rational results of K. Larenz's jurisprudence of values are fair enough, on the other hand. The latter refers to the concept of an open normative system and the deliberative-subjective way of its implementation in a pluralistic modern society, which is based on the existence of not one but several evaluations, between which a judge has to choose

Chapter 3, "*Argumentative Reconstruction of K. Larenz's Jurisprudence of Values*", presents the way, in which the above-mentioned rationality gap is filled within the integrative theory of juridical argumentation.

It considers jurisprudence of values in the analytical aspect, to be more specific, from the point of view of the modal system S5 (historical system by Theophrastus, Aristotle's disciple) on the one hand, and the so-called arithmetical "formula of weighing" by R. Alexy on the other hand. The system S5 indicates how imperative and contingent evaluative elements may coexist in the modern normative system. The formula of weighing is taken as a basis for the purpose of the simplest explanation of how to obtain the norms for decision (in the course of weighing principles) in the sense of E. Ehrlich, which, in this case, might be referred to as not only universal (V. Savchuk), but also evaluative units.

In the applied aspect, the research highlights the peculiarities, which the theory of juridical argumentation brings to jurisprudence of values, in particular, to the idea of deliberative-subsumptive dualism of law enforcement in the sense of T. Riehm. It also claims that the formation of norms for decision within the

framework of the division into “external and internal justification” of a legal decision in the sense of R. Alexy greatly facilitates the use of the weighing procedure, since it leads to the formation of norms that can eventually be applied in the form of subsumption. This is how it eliminates one of the two “major mistakes” of K. Larenz’s jurisprudence of values - the issue of non-subsumption.

In the conceptual aspect, the study demonstrates how the axiological-dialectical jurisprudence of values can be transformed into a metadeontological theory of juridical argumentation. It eventually shows how the second “major mistake” of K. Larenz’s jurisprudence of values - the issue of its axiological-dialectical nature - can be corrected by replacing the axiological emphasis with the metadeontological one.

The main conclusions of this study are the obtained provisions that the integrative theory of juridical argumentation is an evaluative theory, i.e., the theory of closed and / or open legal evaluation, which comprises or may comprise analytical and three other types of synthetic jurisprudences, namely, metadeontological (discursive), axiological and anthropological (teleological). K. Larenz’s jurisprudence of values *in abstracto* is an axiological-dialectical form of integrative theory of juridical argumentation, and *in concreto* - one of the traditional methodological trends developed by K. Larenz and his disciples on the basis of the ideas of Hegel, R. Stammler, J. Binder, H.-G. Gadamer and others. This trend focuses on the criteria and process of open legal evaluation.

Key words: **Key words:** legal evaluation, jurisprudence of values, juridical methodology, theory of juridical argumentation, relational technique, norm for decision, dimensions of law, argumentative reconstruction, philosophy / axiology of law, subsumption and weighing (deliberation), implicitness and explicitness, right law, Karl Larenz, Robert Alexy, Eugen Ehrlich

**СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ
ДИСЕРТАЦІЇ**

**Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати
дисертації:**

***Наукові праці у виданнях, включених до переліку наукових фахових
видань України:***

1. Настасійчук О. В. Зважування благ у Карла Ларенца. *Часопис Київського університету права*. 2021. Вип. 1. С. 65–70.
2. Настасійчук О. В. Зважувальні рішення в науковій школі Карла Ларенца. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету*. Серія : Юридичні науки. 2021. Вип. 9. С. 5–12.
3. Настасійчук О. В. Перехід від імпліцитної до експліцитної юриспруденції оцінок: Карл Ларенц, Клаус-Вільгельм Канаріс, Томас Рім. *Держава та регіони*. Серія : Право. 2021. № 4 (74). С. 123–128.
4. Настасійчук О.В. Об'єктивна аксіологічна система та її пряма і непряма інтерпретація: Ларенц vs Алексі. *Ерліхівський журнал*. 2024. Вип. 8. С. 51–57.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

5. Настасійчук О. В. Анте- та постдискурсивне літературне поле юриспруденції оцінок Карла Ларенца: неогегельянський вплив Юлія Біндера. *Особливості розвитку законодавства України у контексті євроінтеграційних процесів* : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 2–3 червня 2017 р.). Харків : Східноукраїнська наукова юридична організація, 2017. С. 16–19.
6. Настасійчук О. В. Аргументативні можливості юриспруденції інтересів. *Сучасний стан і перспективи розвитку держави і права* : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 16–17 червня 2017 р.). Львів : Західноукраїнська організація «Центр правничих

ініціатив», 2017. С. 16–19.

7. Настасійчук О. В. Визначення юриспруденції інтересів: канон тлумачення, ціль, зважування інтересів, аргументативна предтеча. *Актуальні питання теорії та практики застосування сучасного вітчизняного та міжнародного права* : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 9–10 червня 2017 р.). К. : Центр правових наукових досліджень, 2017. С. 7–11.

8. Настасійчук О. В. Визначення юриспруденції оцінок Карлом Ларенцом: правильне право і/або ідея права. *Правова держава: напрямки та тенденції її розбудови в Україні* : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, Україна, 12–13 травня 2017 р.). Одеса : ГО «Причорноморська фундація права», 2017. С. 15–17.

9. Настасійчук О. В. Визначення юриспруденції оцінок Карлом Ларенцом: чинність права. *Традиції та новації юридичної науки: минуле, сучасність, майбутнє* : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 19 травня 2017 р.). У 2-х т. Т. 1. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2017. С. 31–33.

10. Настасійчук О. В. Правова реальність як нормативно-аргументативна система. *Громадянське суспільство в Україні: проблеми забезпечення правотворчої діяльності* : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 31 березня – 1 квітня 2017 р.). Харків : Східноукраїнська наукова юридична організація, 2017. С. 9–12.

11. Настасійчук О. В. Соціологія права Євгена Ерліха та юриспруденція оцінок Карла Ларенца: лінії перетину. *Антропосоціокультурна природа права* : збірник матеріалів наукової конференції (Чернівці, 25–27 травня 2016 р.). Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2016. С. 90–93.

12. Настасійчук О. В. Юриспруденція понять та її аргументативні можливості. *Публічне і приватне право: конституційні засади та інноваційні тенденції* : збірник матеріалів Міжнародної юридичної науково-практичної конференції (м. Київ, 22 червня 2017 р.). Київ. :

Видавничий дім «АртЕк», 2017. С. 23–34.

13. Настасійчук О.В. До питання модальної реконструкції юриспруденції оцінок Карла Ларенца. *Реформування законодавства України та розвиток суспільних відносин в Україні : питання взаємодії* : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (м. Ужгород, 10 – 11 травня 2019 р.). Ужгород : Ужгородський національний університет, 2019. С. 111–114.

14. Настасійчук О.В. Від «Зважування благ Карла Ларенца до «Зважувального вирішення Томаса Ріма : Ідея і Контрідія в рамках однієї наукової школи. *Актуальні питання правової теорії та юридичної практики* : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 7–8 серпня 2020 р.). Одеса : ГО «Причорноморська фундація права», 2020. С. 6–9.

15. Настасійчук О. В. «Класик за життя» : Карл Ларенц в спогадах своїх учнів. *Особливості розвитку законодавства України у контексті євроінтеграційних процесів* : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 31 липня – 1 серпня 2020 р.). Харків : Східноукраїнська наукова юридична організація, 2020. С. 11–15.

16. Настасійчук О. В. Юридична методологія і теорія юридичної аргументації: Карл Ленц про Роберта Алексі *Національні та міжнародні стандарти сучасного державотворення: тенденції та перспективи розвитку* : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 6 – 7 серпня 2021 р.). Харків : Східноукраїнська наукова юридична організація, 2021. С. 10–13.

17. Настасійчук О. В. Імплицитність та експліцитність юриспруденції оцінок як ступені її раціональності. *Гідність – основа прав людини* : збірник матеріалів Всеукраїнського круглого столу (м. Чернівці, 8 грудня 2022 р.). Чернівці : Букрек, 2022. С. 71–74.

18. Настасійчук О.В. Принципи свободи, справедливості та юридичної певності як основа концептуальної реконструкції юриспруденції оцінок.

Свобода – основа прав людини : Збірник матеріалів Всеукраїнського круглого столу (м. Чернівці, 9 грудня 2023 р.). Чернівці : Букрек, 2023. С. 84–90.

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

19. Настасійчук А. В. Определение юриспруденции оценок Карлом Ларенцом: юридический силлогизм, субсумция, правоположение. *Legea și viața*. 2017. № 5/2 (305). С. 95–98. ISSN: 1810-309X
20. Настасійчук О. Творча біографія Карла Ларенца: неогегельянство, чинність права, юриспруденція оцінок, методологія правознавства, правильне право і т. д. *Jurnalul juridic național: Teorie și practică*. 2017. Nr. 2 (24). С. 31–34. ISSN: 2345-1130